

Zjawisko przemocy rówieśniczej i domowej w opinii dzieci i młodzieży miasta Włocławka

The phenomenon of peer and domestic violence in the opinion of children and young people in Włocławek

PAULINA SMYK¹, MARTA LEWICKA²

¹Zakład Pielęgniarstwa Pediatrycznego, Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy, UMK w Toruniu

²Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii Dziecięcej, Wojewódzki Szpital Dziecięcy im. J. Brudzińskiego w Bydgoszczy

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/IwP.2018.001>

ISSN: 2541-1846

Streszczenie:

Wstęp. Zjawisko przemocy w środowisku szkolnym jest powszechnym zjawiskiem. Przemoc szkolna i domowa może przybierać różne formy. Takie zachowanie ma na celu sprawienie bólu, przykrości, przerażenia. W takich sytuacjach ofiara nie może się bronić, a sprawca ma poczucie bezkarności.

Cel. Celem badania jest ocena powszechności zjawiska przemocy w środowisku szkolnym i domowym oraz wstępna identyfikacja problemu.

Materiał i metody. Badanie zjawiska przemocy rówieśniczej i domowej zostało przeprowadzone w grupie 369 uczniów szkoły podstawowej, klas gimnazjalnych szkoły podstawowej oraz szkoły średniej na terenie miasta Włocławek przy użyciu kwestionariusza ankiety własnego autorstwa. Badanie stanowiło część większych badań dot. zachowań dzieci i młodzieży.

Wyniki. Większość uczniów 67,2% nie doświadcza przemocy w środowisku szkolnym, problem przemocy dotyczy 32,1% dzieci, najczęściej występuje wśród uczniów szkoły podstawowej. Najczęstszą formą przemocy są: przekleństwa, wyśmiewanie, kłótnie. Zdecydowana większość przebadanych dzieci i młodzieży nie doświadcza przemocy w środowisku domowym. Wśród

uczniów, których dotyczył problem przemocy domowej większość nie poinformowała nikogo o stosowanej przemocy.

Wnioski. Badania wskazują niewielki wzrost agresji werbalnej i relacyjnej. W porównaniu do wcześniejszych badań obserwuje się wzrost liczby uczniów deklarujących problem przemocy w szkole. Zjawisko przemocy rówieśniczej powinno być kontrolowane i przerywane przez nauczycieli, z uwagi na późniejsze problemy zdrowotne i emocjonalne, które może spowodować u ofiary.

Słowa kluczowe: przemoc, dzieci, młodzież

Abstract:

Introduction. The problem of violence in the school environment is very common . School violence and domestic violence have different forms. Such behavior aims to cause pain, distress, and terror. In such situations, the victims cannot defend themselves , and the perpetrator has a sense of impunity.

Aim. The aim of the study is to assess the frequency of peer and domestic violence and the initial identification of the problem.

Materials and methods. The study of peer and domestic violence problem included a group of 369 children of primary school, junior high school and high school in the city of Włocławek. A questionnaire was used. The study was part of a larger study on the behavior of children and adolescents.

Results. Most students (67.2%)do not experience violence in the school environment, the problem of violence affects 32.1 % of children, most often primary school students. The most common forms of violence are: curses, ridicule, quarrels. The majority of the examined children and youth do not experience violence in the home environment. Most students affected by domestic violence did not inform anyone about the violence exerted.

Conclusions. Research indicates a slight increase in verbal and relational aggression. Compared to the previous surveys, there is an increase in the number of students reporting the problem of violence at school. The problem of peer violence should be controlled and teachers should react to it strongly because of the potential threat of health and emotional problems that the victim may suffer from in the future.

Keywords: violence, children, young people

Wstęp

Pojawianie się niepożądanych zachowań takich jak przemoc, jest zjawiskiem powszechnym. Zjawisko przemocy w środowisku szkolnym sygnalizują zarówno nauczyciele jak i uczniowie, wykazuje ono wyraźnie tendencję rosnącą [1].

Formą zachowania agresywnego jest przemoc występująca wśród uczniów w środowisku szkolnym. Bardzo często przemoc zastępowana jest synonimem zachowania agresywnego, jednak agresja i przemoc wykazują znaczne różnice. Charakterystyczną cechą przemocy jest nierównowaga sił (osoba o przewadze fizycznej lub psychicznej używa przemocy fizycznej lub werbalnej przeciw osobie słabszej). Od pojawienia się chęci skrzywdzenia lub zadania drugiej osobie cierpienia rozpoczyna się przemoc. Występuje kilka form przemocy: przemoc fizyczna, słowna, niewerbalna. Każda z nich może mieć formę bezpośrednią i pośrednią. Do bezpośredniej przemocy fizycznej występującej wśród uczniów w środowisku szkolnym zalicza się: bicie, kopanie, plucie, wymuszanie pieniędzy, niszczenie własności, natomiast do pośredniej włączanie innych osób z otoczenia do atakowania ofiar w różny sposób. Przemoc słowna bezpośrednia może występować poprzez wyzywanie, przezywanie, wyśmiewanie, ośmieszanie, obrażanie i grożenie innej osobie, natomiast pośrednia poprzez namawianie innych do tego typu zachowań, rozpowszechnianie plotek. Niewerbalna forma przemocy pośredniej w środowisku szkolnym objawia się poprzez np. grożenie i pokazywanie nieprzyzwoitych gestów, natomiast pośrednia poprzez rozmyślne wykluczanie z grupy czy działań poprzez izolowanie osoby poszkodowanej [2].

Bardziej pobłażliwie jest traktowana przemoc ze strony rówieśników niż przemoc ze strony osób dorosłych. Doświadczenie przemocy ze strony rówieśników wywiera znaczący wpływ na rozwój psychospołeczny dziecka oraz jego zachowanie w dorosłym życiu.

Doświadczenie w życiu przemocy rówieśniczej może powodować problemy takie jak: depresja, samotność, wycofanie, niepokój, a także dolegliwości somatyczne i niedostosowanie społeczne [3].

Przemoc domowa, inaczej zwana jest przemocą rodzinną może mieć charakter fizyczny, psychiczny, seksualny i ekonomiczny. Wbrew powszechnie występującym stereotypom dotyczy nie tylko rodzin z tzw. marginesu społecznego, ale także rodzin dobrze usytuowanych. Przemoc pojawiająca się w rodzinie nie należy do zdarzeń incydentalnych, ma powtarzalny charakter, obserwuje się następujące po sobie fazy: fazę narastania napięcia, ostrej przemocy oraz fazę miodowego miesiąca.

Uwzględniając stan emocjonalny sprawcy przemoc domową dzieli się na: przemoc chłodną (instrumentalną) oraz przemoc gorącą (spontanyczną). Realizowanie specyficznego scenariusza przez sprawcę przemocy jest określane jako przemoc chłodna z premedytacją i zemstą. Sprawcy towarzyszy chłód emocjonalny oraz spokój, emocje są kontrolowane i stłumione. Chłodna przemoc prowadzona przez dorosłych opiekunów wobec dzieci przybiera często formę surowych kar, konsekwentnych metod wychowawczych, sprawiedliwego karania. W przeciwieństwie do przemocy chłodnej, przemocy gorącej towarzyszą gwałtowne, intensywne, negatywne uczucia agresji, złości, gniewu, frustracji, niekiedy rękoczynny, wyzwiska słowne, zadawanie bólu. Przemoc pojawia się nagle i szybko zanika. Konsekwencją występowania przemocy w środowisku rodzinnym jest niska samoocena, niepewność, chwiejność emocjonalna, nieuzasadnione reakcje lękowe, zaburzenia uwagi i koncentracji, poczucie ciągłego zagrożenia. Ofiary przemocy bardzo często popadają w depresję, stosunkowo łatwo uzależniają się od alkoholu, innych substancji psychoaktywnych, odczuwają psychosomatyczne dolegliwości [4].

Głównym celem przeprowadzonego badania była ocena powszechności zjawiska przemocy wśród uczniów wrocławskich szkół, form przemocy występującej w środowisku szkolnym,

identyfikacja problemu przemocy w środowisku rodzinnym oraz określenie odsetka uczniów, które poinformowały osoby dorosłe o stosowanej wobec nich przemocy.

Materiał i metody

Badanie zjawiska przemocy rówieśniczej i domowej zostało przeprowadzone wśród dzieci i młodzieży ze szkół zlokalizowanych na terenie miasta Włocławek w 2017 r. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, przy użyciu kwestionariusza ankiety własnego autorstwa. W badaniu uczestniczyło 369 uczniów szkoły podstawowej, klas gimnazjalnych szkoły podstawowej oraz szkoły średniej. Badanie stanowiło część większych badań dotyczących zachowań dzieci i młodzieży. Na wykonanie badań uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izbie Lekarskiej w Toruniu.

Najliczniejszą grupę stanowili uczniowie Szkoły Podstawowej – 147 osób (39,8%). Do szkoły średniej uczęszczało 117 osób (31,7%). Najmniej liczną grupą byli uczniowie klas gimnazjalnych w szkole podstawowej – 105 osób (28,5%). Wśród uczestników badania przeważały dziewczęta (213 osób -57,7%), w porównaniu do chłopców (156 osób - 42,3%). Rodziny dzieci ankietowanych najczęściej określano mianem rodzin pełnych (81,6% badanych). Jedynie 3% spośród badanych wskazało, że jedno z rodziców pracuje za granicą. Śmierć obojga rodziców podała 1 osoba (0,3%). Ponad 73% badanych posiadało rodzeństwo. Rodzice zdecydowanej większości uczniów (68,6% osób) są czynni zawodowo; tylko 3,0% badanych wskazało, że oboje rodziców nie pracuje.

Wyniki

Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość uczniów – (67,2%) zadeklarowała brak doświadczania

przemocy w szkole. Jednak problem ten dotyczy 32,8% uczniów. Najczęściej przemocy doświadczali uczniowie szkół podstawowych (40,1%), następnie uczniowie klasy gimnazjalnej w szkole podstawowej. Najrzadziej doświadczali przemocy uczniowie szkół średnich (23,9%). Wykazano istotną statystycznie różnicę pomiędzy rodzajem szkoły, a zjawiskiem doświadczenia przemocy w szkole ($p=0,021$) (Tabela 1).

Tabela 1. Doświadczenie przemocy w szkole w opinii uczniów.

Rodzaj szkoły		Szkoła podstawowa		Klasa gimnazjalna w szkole podstawowej		Szkoła średnia		P
Zagadnienie	Odpowiedź	N	%	N	%	N	%	
Czy doświadczyłeś /aś kiedykolwiek przemocy w szkole?	Tak	59	40,1	34	32,4	28	23,9	0,021
	Nie	88	59,9	71	67,6	89	76,1	

Źródło: wynik badań własnych

Na pytanie „Czy byłeś kiedykolwiek świadkiem przemocy w szkole?” odpowiedź potwierdzającą udzieliło (69,9%) badanych dzieci, natomiast przeczącą (30,1%). Najczęściej świadkami przemocy są dzieci w szkole podstawowej (81%), natomiast najrzadziej w szkole średniej (52,1%) badanych. Wykazano istotną statystycznie różnicę pomiędzy rodzajem szkoły, a uczestnictwem jako świadek przemocy przez dzieci ($p=0,000$) (Tabela 2).

Tabela 2. Doświadczenie przemocy jako świadek w opinii uczniów.

Rodzaj szkoły		Szkoła podstawowa		klasa gimnazjalna w szkole podstawowej		Szkoła średnia		p
Zagadnienie	Odpowiedź	N	%	N	%	N	%	
Czy byłeś/aś kiedykolwiek świadkiem przemocy w szkole?	Tak	119	81,0	78	74,3	61	52,1	0,000
	Nie	28	19,0	27	25,7	56	47,9	

Źródło: wynik badań własnych.

Najczęściej występującym źródłem przemocy na terenie szkoły okazał się inny uczeń w każdym z badanych typów szkół. W szkole podstawowej 96,7% badanych wskazało jako sprawcę przemocy innego ucznia, w klasie gimnazjalnej szkoły podstawowej 91,4% badanych, natomiast w szkole średniej 84,7%. Najrzadziej badani wskazali jako źródło przemocy na terenie szkoły nieznaną osobę dorosłą: w szkole podstawowej 0,8%, w klasie gimnazjalnej szkoły podstawowej 2,5% i szkole średniej 4,2% (Tabela 3).

Tabela 3. Źródła przemocy na terenie szkoły w opinii uczniów.

Rodzaj szkoły		Szkoła podstawowa		Klasa gimnazjalna w szkole podstawowej		Szkoła średnia		P
Zagadnienie	Odpowiedź	N	%	N	%	N	%	
Kto był źródłem przemocy na terenie szkoły?	inny uczeń	119	96,7	74	91,4	61	84,7	0,011
	znana Tobie osoba dorosła	3	2,4	3	3,7	7	9,7	
	nieznana Tobie osoba dorosła	1	0,8	2	2,5	3	4,2	
	inny uczeń	0	0,0	2	2,5	1	1,4	

	i znana Tobie osoba dorosła							
--	--------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: wynik badań własnych.

Najczęstszą formą przemocy wśród uczniów były przekleństwa, doświadczane przez 24,5% uczniów. Kłótni (19,9%) i wyśmiewania się (21,4%) doznało w podobnym stopniu procentowym, a gróźb pobicia 9,4% uczniów. Nie wykazano istotnej pod względem statystycznym różnicy ($p=0,535$) (Tabela 4).

Tabela 4. Formy przemocy wśród opinii uczniów.

Formy przemocy	Liczba	%	P
Przekleństwa	253	24,5	0,535
Kłótnie	206	19,9	
Wyśmiewanie się	221	21,4	
Grożby pobicia	97	9,4	
Pobicie	111	10,7	
Niszczenie rzeczy	86	8,3	
Wymuszenia	49	4,7	
Inne	11	1,1	
Razem	1034	100,0	

Źródło: wynik badań własnych.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że zdecydowana większość uczniów – (63,7%) nie doświadczyło kiedykolwiek żadnej formy przemocy w swojej rodzinie. Natomiast 36,3% uczniów doświadczyło przemocy w rodzinie. Najwięcej dzieci, które odpowiedziały twierdząco na to zagadnienie było uczniami szkoły podstawowej 19,2% i szkoły średniej 18,2% (Tabela 5).

Tabela 5. Przemoc w rodzinie w opinii uczniów.

Rodzaj szkoły		Szkoła podstawowa		Klasa gimnazjalna w szkole podstawowej		Szkoła średnia		p
Zagadnienie	Odpowiedź	N	%	N	%	N	%	
Czy doświadczyłeś/aś kiedykolwiek przemocy w swojej rodzinie?	Nie	172	80,8	130	83,3	302	81,8	0,526
	Tak	41	19,2	26	16,7	67	18,2	

Źródło: wynik badań własnych.

Odsetek dzieci który mówił o stosowanej w domu wobec niego/niej przemocy, 19,5% w szkole podstawowej, 7,7% w klasie gimnazjalnej szkoły podstawowej, 14,9% w szkole średniej. Natomiast odsetek dzieci który nie mówił o stosowanej w domu przemocy – 80,5% w szkole podstawowej, 92,3% w klasie gimnazjalnej szkoły podstawowej oraz 85,1% w szkole średniej (Tabela 6).

Tabela 6. Informowanie dorosłych o stosowanej formie przemocy wśród dzieci w opinii uczniów

Rodzaj szkoły		Szkoła podstawowo		klasa gimnazjalna w szkole podstawowej		Szkoła średnia		p
Zagadnienie	Odpowiedź	N	%	N	%	N	%	
Czy powiedziałeś/aś o stosowanej w domu wobec Ciebie przemocy?	Nie	33	80,5	24	92,3	57	85,1	0,167
	Tak	8	19,5	2	7,7	10	14,9	

Źródło: wynik badań własnych.

Dyskusja

Zjawisko przemocy jest powszechne i obserwowane w szkołach. Zespoły badawcze Instytutu Socjologii UW przeprowadziły sondaże na reprezentatywnych ogólnopolskich próbach. Ich celem było określenie skali problemu przemocy szkolnej oraz zrozumienie tego zjawiska. Wyniki badań zostały opublikowane w postaci raportów: lipiec 2011 [5] oraz maj 2011 [6].

Dokonano także porównań skali zjawiska i dynamiki zmian w ciągu ostatnich lat 2006 vs 2011, przy zastosowaniu tej samej procedury doboru próby, tych samych pytań kwestionariuszowych. Uzyskane dane wskazują, że nie wystąpiły wyraźne zmiany od 2006 roku, z niewielkim wzrostem skali agresji werbalnej, relacyjnej i wymuszeń o charakterze niematerialnym. Większość (63%) uczniów nie uważa, że przemoc jest poważnym problemem w ich szkole, nieco więcej niż jedna czwarta (27%) stwierdza, że przemoc jest poważnym problemem z czego tylko 12% zdecydowanie zgadza się z tym stwierdzeniem [6].

Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że większość uczniów – (69,1%) przyznaje, że była świadkiem przemocy w szkole – częściej takie deklaracje składali uczniowie szkół podstawowych (81,0%) i klasy gimnazjalnej szkoły podstawowej (74,3%). Brak przemocy w szkole deklaruje 67,2% uczniów, z kolei występowanie tego zjawiska potwierdza 32,8% uczniów. Porównując uzyskane wyniki z badaniami młodzieży wrocławskiej w 2012 roku wynika, że zdecydowana większość uczniów – (78,10%) zadeklarowała brak doświadczania przemocy w szkole. Jednak problem ten dotyczy co piątego ucznia w szkole – (21,90%) [7].

Według przeprowadzonych badań problem przemocy w szkole dotyczy 40,1% uczniów szkoły podstawowej, 32,4% uczniów klasy gimnazjalnej szkoły podstawowej i 23,9% uczniów szkoły średniej. Według badań Przewłocka J. 2015 r. odsetek uczniów deklarujących, że byli dręczeni w ciągu czterech tygodni poprzedzających badanie

wynosi 15% dla uczniów szkoły podstawowej, 10% uczniów gimnazjum i około 6% uczniów szkół średnich [8].

W większości przypadków agresja rówieśnicza jest najbardziej nasilona w gimnazjach, najmniej w szkołach ponadgimnazjalnych. Aktualnie przeprowadzone badania potwierdzają najmniejszą częstotliwość przemocy w szkołach średnich, natomiast największe nasilenie występuje w szkole podstawowej.

Przeprowadzone badania własne (2017) wykazały, że większość uczniów najczęściej doświadcza przemocy ze strony swoich koleżanek i kolegów (92%). Niewielki procent wskazuje na znaną – (4,7%) lub nieznaną – (2,2%) osobę dorosłą.

Dla porównania przeprowadzone w 2012 roku badania wykazały, że większość uczniów najczęściej doświadcza przemocy ze strony swoich koleżanek i kolegów (94,17%). Niewielki procent wskazuje na znaną – (3,27%) lub nieznaną – (2,59%) osobę dorosłą [7].

Według raportu z badania Przewłocka J. 2015 r. najwyższe natężenie zachowań agresywnych notuje się wśród uczniów klas IV-VI szkół podstawowych, niższe dla gimnazjów i znacznie niższe dla szkół ponadpodstawowych, w szczególności liceum. Częściej występuje agresja w sferze słownej i relacyjnej niż agresja fizyczna [8].

Według przeprowadzonych badań najczęstszą formą przemocy wśród uczniów były: przekleństwa, kłótnie i wyśmiewanie. Podobne wyniki uzyskano w badaniu Komendant-Brodowska A. i wsp. najczęstszą formą agresji była agresja werbalna, którą zadeklarowało 66% chłopców i 60% dziewcząt [9].

Z kolei według badania Przewłocka J. 2015 r. około połowy uczniów szkół podstawowych (klasy IV-VI) i gimnazjów oraz co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej doświadczył różnych form agresji relacyjnej, takich jak obgadywanie, izobwanie, nastawianie klasy przeciwko konkretnemu uczniowi. Mniej przebadanych uczniów było wyzywanych, obrażanych. Na trzecim miejscu pod względem częstotliwości są zachowania związane z ośmieszaniem czy poniżaniem [8].

Na trzecim miejscu według przeprowadzonych badań również znajduje się wyśmiewanie jako forma agresji.

Badania przeprowadzone w 2007 roku przez CBOS w ramach kampanii społecznej Szkoła bez przemocy wskazują, że najczęstszymi formami agresji wśród uczniów jest obrażanie (wymyślanie) (41,5%). Najrzadsze są formy przemocy fizycznej.

Wyniki badań z 2006 r. i 2011 r. w ramach programu Szkoła bez przemocy potwierdzają nasilenie problemu agresji i przemocy w szkole, przybierając coraz to nowsze formy. Według raportu problem przemocy występuje częściej w szkołach gimnazjalnych (ponad 75% gimnazjalistów) doświadczyło różnych form przemocy i agresji, z których dominującą formą była agresja werbalna [10].

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że zdecydowana większość uczniów – (81,8%) nie doświadcza żadnej formy przemocy w swojej rodzinie. Jednak co dziesiąty uczeń – (14,9%) przyznał, że doznał przemocy w środowisku rodzinnym.

Dla porównania wyniki badań z 2012 roku wskazują, że zdecydowana większość uczniów – (88,99%) nie doświadcza żadnej formy przemocy w swojej rodzinie. Jednak co dziesiąty uczeń – (11,01%) przyznał, że doznał przemocy w środowisku rodzinnym [7]. W aktualnych badaniach (2017) uczniowie w zdecydowanej większości – (85,1%) nie poinformowali nikogo o stosowanej w domu wobec nich przemocy a tylko nieznaczny odsetek to uczynił (14,9%).

Z innych badań wynika, że przemocy werbalnej – nie doświadczyło jedynie 37% uczniów. Oznacza to, że niemal dwie trzecie uczniów przynajmniej raz było obrażanych, przezywanych czy też wyśmiewanych. Natomiast zdecydowana większość uczniów była świadkiem tej formy przemocy wobec koleżanek i kolegów [6].

Badania przeprowadzone w 2007 roku przez CBOS w ramach kampanii społecznej Szkoła bez przemocy wskazują, że najczęstszymi formami agresji wśród uczniów jest obrażanie (wymyślanie) (41,5%). Najrzadsze są formy przemocy fizycznej [11].

W badaniach CBOS 2016 Przemoc psychiczna jest najczęściej osobiście spotykaną formą przemocy –w ciągu ostatniego roku szkolnego doznało jej 21% uczniów, w tym 11% wielokrotnie. Kradzieży pieniędzy lub jakiegoś przedmiotu doświadczyło osobiście 11% uczniów, w tym 2% niejedyn raz. Natomiast rozboje (zabranie pieniędzy lub przedmiotu przy użyciu siły lub zagrożeniu jej użyciem) zdarzały się incydentalnie – ich ofiarą padło 2% uczniów. Rzadziej występującymi formami przemocy są: przemoc fizyczna, czyli uderzenie lub pobicie – doznało jej 6% uczniów, oraz przemoc seksualna, której osobiście doświadczyło 2% uczniów. Kolejną częściej spotykaną formą jest cyberprzemoc/ nie badana w tym raporcie/. Obrażliwego SMS-a lub maila od koleżanki/kolegi ze szkoły dostało 8% uczniów i także 8% badanych znalazło się w sytuacji, że opublikowano w internecie informacje/zdjęcia, których nie chcieli ujawnić (w obu przypadkach – połowa z nich zetknęła się z cyberprzemocą niejedyn raz). W sumie cyberprzemoc dotknęła 13% uczniów: przy czym 3% zetknęło się z obiema formami tej przemocy, a po 5% badanych – tylko z jedną z nich [12].

Dla porównania wyniki badań z 2012 roku wskazują, że zdecydowana większość uczniów – (88,99%) nie doświadcza żadnej formy przemocy w swojej rodzinie. Jednak co dziesiąty uczeń – (11,01%) przyznał, że doznał przemocy w środowisku rodzinnym [7].

Natomiast z Raportu z badań prowadzonych na obszarze miasta Włocławka w roku 2009 wynika, że wg deklaracji badanych uczniów z nich 27 było świadkiem lub ofiarą agresji w swoim domu; 13 uczniów było świadkami przemocy, 10- ofiarami, a 4 świadkami i ofiarami. Akty agresji, których świadkami byli badani, zwykle miały miejsce sporadycznie, ale występowały częściej niż jeden raz. Źródłem przemocy był jeden z rodziców (lub oboje), brat lub siostra lub inna osoba dorosła [13].

Wnioski

1. Zdecydowana większość uczniów 67,2% zadeklarowała brak doświadczania przemocy w szkole. Problem przemocy dotyczy 32,8% badanych uczniów.
2. Najczęściej przemocy doświadczają uczniowie szkół podstawowych 40,1%, najrzadziej uczniowie szkół średnich 23,9%.
3. Większość uczniów 69,9% przyznaje, że była świadkiem przemocy w szkole – częściej deklaracje składają uczniowie szkół podstawowych 81,0%.
4. Najczęstszą formą przemocy w środowisku szkolnym są: przekleństwa, wyśmiewanie, kłótnie.
5. Zdecydowana większość uczniów 63,7% nie doświadcza żadnej formy przemocy w swojej rodzinie. Odsetek uczniów, którzy zadeklarowali, że doznali przemocy w środowisku rodzinnym wynosi 36,3%.
6. Uczniowie w zdecydowanej większości nie poinformowali nikogo o stosowanej w domu wobec nich przemocy.

Zalecenia dla praktyki pielęgniarskiej

Istotny problem w diagnozowaniu przemocy stanowi niechęć niektórych dzieci (uczniów) do przyznania się do bycia ofiarą przemocy/dręczenia. Ofiary przemocy obawiają się jeszcze większej izolacji, nasilenia stopnia przemocy i zemsty. Bardzo ważne jest wstępne identyfikowanie przez personel medyczny i wychowawców uczniów doświadczających przemocy. Jedną z pierwszych osób, która ma możliwość rozpoznania symptomów przemocy jest pielęgniarka szkolna, która uczestniczy w interdyscyplinarnej opiece nad dzieckiem. Pomoc potrzebna jest także uczniom doświadczającym przemocy nie tylko w środowisku szkolnym, ale również w środowisku domowym.

Bibliografia/Bibliography:

1. Poraj G. Doświadczanie agresji i przemocy w szkole. *Acta Universitatis Lodziensis Folia Psychologic.* 2004; 8: 19-31.
2. Kołodziejczyk J. Agresja i przemoc w szkole. Konstruowanie programu przeciwdziałania agresji i przemocy w szkole. NODN „SOPHIA”, Kraków 2004.
3. Włodarczyk J. Przemoc rówieśnicza. Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy problemu przemocy wobec dzieci. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka. 2013; 12 (3):63-81.
4. Łepecka-Klusek C., Pawłowska-Muc A.K., Pilewska-Kozak A.B. Stadnicka G., Pałucka K. Przemoc domowa. *Journal of Education, Health and Sport.* 2015;5(6):169-182.
5. Komendant-Brodowska A., Giza-Poleszczuk A., Baczek-Dombi A. Przemoc w szkole. Raport z badań, lipiec 2011. Instytut Socjologii UW. Retrieved March 24, 2018 from https://panoptykon.org/sites/default/files/sbp2-_szkoly_ost_wersjapdf.pdf
6. Giza-Poleszczuk A., Komendant-Brodowska A., Baczek-Dombi A. Przemoc w szkole. Raport z badań, maj 2011. Instytut Socjologii UW. Retrieved March 24, 2018 from <file:///C:/Users/Paulina/Downloads/318-sbp2011-raport-glowny-calosc.pdf>
7. Diagnoza lokalnych problemów uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla miasta Włocławek, Raport przygotowany na zlecenie Urzędu Miasta Włocławek *Nr PZPS.8141.1.21.2012-1.* Włocławek 2012.
8. Przewłocka Jadwiga. Bezpieczeństwo uczniów i klimat społeczny w polskich szkołach. Raport z badania. Retrieved March 24, 2018 from <file:///C:/Users/Paulina/Downloads/IBE-raport-Przemoc-Klimat-w-szkole.pdf>

9. Komendant-Brodowska A., Baczek-Dombi A., Giza-Poleszczuk A. Przemoc w szkole. Raport z badań. Retrieved March 24, 2018 from <http://www.szkolabezprzemocy.pl/1391,przemoc-w-szkole-maj-2011>.
10. Przybysz -Zaremba M., Katkoniene A. Profilaktyka agresji i przemocy w szkole w optyce edukacyjnej. *Społeczeństwo i Rodzina* 2014, 38 (1): 48-62.
11. Raport CBOS w ramach kampanii społecznej *Szkoła bez przemocy* 2007.
12. Kalka J. Raport z badania sfinansowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomani i Warszawa, 2016 - Badanie „Konsumpcja substancji psychoaktywnych przez młodzież – Młodzież 2016. Retrieved March 24, 2018 from file:///C:/Users/Paulina/Downloads/Młodzież%202016_raport%20z%20badania.pdf
13. Diagnoza lokalnych problemów uzależnień i innych zagrożeń społecznych dla miasta Włocławek, Raport przygotowany przez Inqesta, 2009.